Hybrid CoE

LAUSUNTO ULKOASIAINVALIOKUNNALLE
ASIA: VALTIONEUVOSTON ULKO- JA TURVALLISUUSPOLIITTINEN SELONTEKO 26.9.2024

Teija Tiilikainen
Johtaja
Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus

Yleistä selonteosta:

Valtioneuvoston UTP-selonteko kuvaa ensin Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön tilannetta ja kehityssuuntia lähtien liikkeelle lähialueista ja edeten kohti globaalia poliittista asetelmaa ja sen keskeisiä ominaispiirteitä. Sen jälkeen tarkastellaan Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan painopisteitä ja tavoitteita, eli lähinnä niitä politiikkavälineitä, joilla Suomi vastaa olennaisesti heikentyneeseen turvallisuustilanteeseen sekä lähialueillaan että globaalisti.

Selonteko on sekä rakenteeltaan että kieliasultaan selkeä ja tuo avoimesti esiin toimintaympäristöön liittyviä riskejä ja epävarmuuksia. Yksittäiset huomioni liittyvät yhtäältä uhkaympäristöä koskevan analyysin pidempään perspektiviin sekä tapaan, jolla Suomeen kohdistuvien uhkien kokonaisuutta tarkastellaan tarvittavien politiikkatoimien ja varautumisen näkökulmasta.

Huomioita toimintaympäristöanalyysistä:

Suomen turvallisuuspoliittisen tilanteen heikentyminen juontaa juurensa globaalin valtapoliittisen asetelman muutokseen. Muutos on moniulotteinen ja koostuu sekä materiaalisista että ideologisista tekijöistä. Globaali teknologia -kilpailu valta-asetelmineen on osa sitä samoin kuin erityisesti Kiinan asemoituminen tukemaan Venäjän aggressiivista ja revisionistista politiikkaa vallitsevan kansainvälisen järjestyksen muuttamiseksi. Globaalin valtadynamiikan tulevaisuus on lisäksi kytköksissä suurvaltojen sisäisten johtamis- ja valtajärjestelmien kehitykseen.

Nämä globaalit, pitkäaikaisemmat kehityskulut määrittävät turvallisuuspoliittista tilannetta Euroopassa ja Suomen lähialueilla. Selonteossa globaaleja kehityskulkuja analysoidaan hyvin pitkälti omana kokonaisuutenaan ja irrallaan niiden välittömistä vaikutuksista Suomen ja sen lähialueiden turvallisuudelle. Venäjän pidemmän tähtäimen tavoitteenasettelut jäävät sen vuoksi näkymättömiin, minkä vuoksi myös Venäjän Suomen kohdentamat uhat ja epävakauttamistoimet jäävät ilman selkeää kontekstia.

The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats

FIN-00130
Helsinki, Finland

Venäjän nykyhallinnon tavoitteenasettelu ja toimintalogiikka on käynyt suhteellisen selväksi ja se on myös puettu sekä viimeaikaisten doktriinien ja strategioiden muotoon että avattu hallintoa lähellä olevien tutkijoiden perusteellisessa politiikka-analyysissä (Russia's Policy towards World Majority, Moskova 2023). Venäjä hakee määrätietoisesti tukea ja kumppaneita omalle lännenvastaiselle politiikalleen, jonka tarkoituksena on rakentaa kansainvälinen järjestys Venäjän ja Kiinan visioiden ja ihanteiden varaan. Tämän hankkeen etenemistä ja erityisesti Venäjän ja Kiinan tavoitteiden yhteensovittamista voidaan pitää eräänä globaalia toimintaympäristöä keskeisesti määrittävänä tekijänä. Lännen kokonaisvaltainen heikentäminen sekä globaalilla että alueellisella tasolla on olennainen osa tätä valtaprojektia. Mitä enemmän Suomen lähialueiden ja sen keskeisten viiteryhmien, EU:n ja NATOn turvallisuutta voidaan tarkastella tätä suurempaa kuvaa vasten, sitä paremmin kokonaiskuva sekä pidempi perspektiivi hahmottuvat.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ytimessä on perinteisesti ollut monenkeskeisen, sääntöpohjaisen järjestelmän tukeminen kansainvälisen järjestyksen peruspilarina. Tätä tavoitteenasettelua olisi hyvä tarkentaa määrittelemällä sääntöpohjaisuus nimenomaan YK:n peruskirjaan nojautuen suvereenien valtioiden tasavertaisuuteen ja voimankäytön kieltoon nojaavana järjestelmänä. 'Sääntöpohjaisuus' sinänsä esiintyy myös revisionististen valtioiden politiikkatavoitteena, mutta tavoiteltujen sääntöjen sisältö nojaa enemmän niiden nationalistiseen ja autoritääriseen arvopohjaan ja suurten valtioiden etuoikeuksiin.

Huomioita Suomen politiikasta ja uhkiin vastaamisesta

Suomen politiikkatoimet uuteen uhkaympäristöön vastaamiseksi on selonteossa esitelty perusteellisesti sekä kansainvälisen yhteistyön vahvistamisen että kansallisen kriisinkestävyyden kehittämisen muodossa. Selonteko tekee selväksi, ettei Suomen NATO-jäsenyys muuta Suomen EU:hun kohdistamia turvallisuuspoliittia odotuksia tai valmiutta syventää unionin puolustusulottuvuutta. EU:n rooli kokonaisvaltaisena turvallisuustoimijana tulee hyvin esiin 'varautumisunioni-hankkeena' sekä pyrkimyksenä määritellä konkreettisia EU-tason tavoitteita unionille ja sen jäsenmaille kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi. Suomen suhtautuminen unionin laajentumiseen ja Ukrainan EU-jäsenyyteen esitetäään realistisesti ja kunnianhimoisesti tiedostaen laajentumisen geopoliitisen vaikutukset nykyisessä jännitteisessä ympäristössä ja Venäjän tavoitteenasettelua vasten. Pohdintaa näiden geopoliittisten vaikutusten EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikalle luomista kehityspaineista tulisi edelleen syventää.

Vaikka selonteossa tuodaan hyvin esiin Suomeen kohdistuvien uhkien paletti – ja hybridiuhkien kirjo niiden joukossa – tämän kokonaisuuden torjuntaan tarvittavien

The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats

FIN-00130
Helsinki, Finland

politiikkatoimien kokonaisuus ja politiikkavälineiden keskinäiset suhteet jäävät vähemmälle huomiolle. Kun Suomeen kohdistuvien uhkien tavoitteena on paitsi heikentää valtion ja sen kansalaisyhteiskunnan fyysistä turvallisuutta myös heikentää turvallisuuden tunnetta, luottamusta omaan hallitukseen ja demokraattiseen järjestelmään tai jopa politiikanteon perustana olevaan tietoon tai faktaperustaan, myös ulko-ja turvallisuuspoliittisilta toimilta edellytetään huomattavasti aiempaa suurempaa kokonaisvaltaisuutta. Selonteossa käsitellään kattavasti Suomen kriisinkestävyyttä ja moninaisia tapoja vastata erilaisiin hybridiuhkavälineisiin (kyber, välineellistetty maahantulo, informaatiovaikuttaminen, uusien murrusteknologioiden käyttö jne). Hybridiuhkavälineiden kohtaaminen monesta osasta koostuvana kokonaisuuksina ja myös kauaskantoisia vaikutuksia omaavat uhkatoimet kuten taloudellisten riippuvuuksien luominen tai informaatioympäristön kokonaisvaltainen manipulaatio (esim. historiapolitiikka) ansaitsevat suomalaisessa varautumisessa vieläkin enemmän pohdintaa. Hybridiuhkien torjumiseksi käytettäviä proaktiivisia välineitä, eli tehokkaan pelotepolitiikan luomista tulisi pohtia erityisesti EU:n ja NATOn kontekstissa.

The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats

FIN-00130
Helsinki, Finland